

RIIGIKOGU KANTSELEI ÕIGUS- JA ANALÜÜSIOSAKOND

Euroopa Kohus internetis leiduvate fotode kasutamisest

Nr 18

20.12.2018

Käesoleva aasta augustis tegi Euroopa Kohus otsuse¹, mis puudutab internetis avaldatud fotode autorite õigusi ning millel on selles asjas arvamuse andnud kohtujuristi Manuel Campos Sánchez-Bordona sõnul mõju miljonite kooliõpilaste igapäevaelule Euroopas².

Nimelt oli ühe Saksamaa Liitvabariigi Nordrhein-Westfaleni üldhariduskooli õpilane hispaania keele kursuse raames koostanud referaadi, millesse ta lisis internetist ühelt reisiteemaliselt veebisaidilt allalaaditud panoraamfoto Córdoba linna kohta. Veebisaidil puudus viide selle kohta, kes on foto autor. Referaadis lisis õpilane pildi allserva viite veebisaidile, kust foto pärines. Mainitud referaat riputati üles kooli veebisaidile.

Kõnealuse foto autor, kutseline fotograaf Dirk Renckhoff leidis, et foto avaldamine kooli veebilehel ilma tema nõusolekuta rikub tema autoriõigusi, ning pöördus Saksamaal kohtusse. Fotograaf põhjendas oma seisukohta sellega, et ta oli andnud oma foto kasutamiseks üksnes online-reisiportaali haldajatele ning pildi üleslaadimine mõnele teisele veebisaidile ilma tema nõusolekuta on seega tema õiguste rikkumine. Saksa kohus pöördus Euroopa Liidu õiguse tõlgendamiseks Euroopa Kohtu poole. Alljärgnevalt on toodud kokkuvõtte Euroopa Kohtu olulisematest seisukohtadest.

Taust: infoühiskonna direktiiv

Euroopa Kohtu kõnealune otsus on suunatud 2001. aastal vastu võetud nn infoühiskonna direktiivi³ sätete tõlgendamisele. Täpsemalt sellele, kuidas mõista direktiivis kasutatud väljendit „üldsusele kättesaadavaks tegemine”.

Nimetatud direktiivi eesmärk oli reageerida infotehnoloogia vallas toimunud arengutele ning panna paika põhimõtted, mille järgimine tagaks autorite õiguste kaitse ka uute tehnoloogiliste võimaluste tingimustes. Direktiivi põhjendustes viidatakse sellele, et õiguskindlus ja intellektuaalomandi kõrgetasemeline kaitse soodustab olulisi investeeringuid loovusse ja uuenduslikkusse ning suurendab Euroopa konkurentsivõimet nii infotehnoloogia valdkonnas kui tööstus- ja kultuurisektoris. Samuti rõhutatakse, et oma loome- ja kunstilise tegevuse jätkamiseks peavad autorid ja esitajad saama oma töö kasutamise eest nõuetekohast tasu. Samasugust tasu peavad saama tootjad, et neil oleks võimalik nimetatud tegevust rahastada.

Direktiivi artikkel 3 paneb liikmesriikidele kohustuse sätestada, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste edastamist üldsusele kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu, sh nende teoste sellisel viisil kättesaadavaks tegemist, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal.

Teose loomisega tekivad autoril erinevad õigused, mida liigitatakse varalisteks ja mittevaralisteks. Varalised õigused on seotud teose kasutamisega erinevatel viisidel (nt sellest koopiategemine

¹ Euroopa Kohtu 07.08.2018 otsus kohtuasjas C-161/17: Renckhoff (EU:C:2018:634).

² Kohtujurist Manuel Campos Sánchez-Bordona 25.04.2018 ettepanek kohtuasjas C-161/17: Renckhoff (EU:C:2018:279).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (ELT L 167/10, 22.6.2001).

(reprodutseerimine), levitamine, tõlkimine jne) ning neid õigusi on võimalik teistele isikutele üle anda. Mittevaralised ehk isiklikud õigused on seotud teose puutumatuse ning autorsuse tunnustamisega ja neid õigusi autor teistele isikutele ära anda ei saa. Direktiivis nimetatud õigus lubada või keelata oma teose üldsusele kättesaadavaks tegemist kuulub autori varaliste õiguste alla.

Mida tähendab „teose kättesaadavaks tegemine”?

- Edastamise toiming ning kasutaja tegevuse subjektiivne külg

Euroopa Kohus on varasemalt leidnud, et otsustamaks selle üle, kas igal konkreetsel juhul on tegemist üldsusele kättesaadavaks tegemisega (edastamisega), tuleb arvesse võtta mitmeid kriteeriume, mis ei ole autonoomsed ja on üksteisest sõltuvad.⁴ Nende kriteeriumide hulgas on kohus välja toonud teose kasutaja tegevuse. Nimelt viib kasutaja läbi edastamistoimingut, kui ta teeb teose üldsusele kättesaadavaks niimoodi, et üldsuse hulka kuuluvatel isikutel on võimalus sellele teosele ligi pääseda, kusjuures ei ole määrav, kas nad seda võimalust kasutavad või mitte.⁵

Renckhoffi asjas ei olnud vaidlust selles, et Córdoba linna fotot sisaldava referaadi üleslaadimine kooli veebilehele kujutas endast „edastamise toimingut”, kuna puudus füüsiline ja vahetu kontakt teoste edastajate ja üldsuse vahel, kellele teos edastati ning ilma kooli (st konkreetse õpetaja ja õpilase) tegevuseta ei oleks foto üldsusele kättesaadavaks tegemine toimuda saanud.

Kohtujurist Manuel Campos Sánchez-Bordona analüüsis pikemalt ka teose edastaja tegevuse subjektiivset külge. Ta viitas oma arvamuses Euroopa Kohtu varasemale otsusele⁶, milles nenditakse, et eriti eraisikutele võib asjakohaste litsentside olemasolu kontrollimine raskeks osutuda ning seetõttu on vajalik analüüsida ka seda, kas teise isiku teost üldsusele edastav isik teab või peab mõistlikult teadma, et teos on avaldatud veebisaidil autoriõiguse omaja loata. Kohtujurist leidis, et kuna reSITEemalised veebisaidid ei olnud viidet sellele, kes on foto autor ning fotole ei olnud lisatud ka mingeid hoiatusi või piiranguid selle allalaadimiseks, siis võisid õpilane ja õpetaja eeldada, et foto oli üldsusele vabalt kättesaadav. Samuti märkis ta, et tavalist, erialase huvita internetikasutajat, kes soovib internetis ilma piiranguteta ja hoiatusteta leiduvaid pilte kasutada õpetamise eesmärgil, ei saa kohustada välja uurima, kas need pildid on autoriõigusega kaitstud. Lisaks sellele rõhutas Campos Sánchez-Bordona seda, et õpetaja ja õpilase esmane eesmärk ei olnud mitte foto kui sellise, vaid õpilase koolitöö avaldamine. Neil põhjustel jõudis kohtujurist seisukohale, et antud juhul ei olnud tegemist teose „üldsusele kättesaadavaks tegemisega” Euroopa Kohtu senise praktika tähenduses.

Euroopa Kohus kohtujuristi analüüsi õpilase ja õpetaja tegevuse subjektiivse külje kohta arvesse ei võtnud. Kohus märkis vaid, et kuna autoriõiguste omamine ja kasutamine ei ole piiratud ühegi vorminõudega, siis ei oma foto kasutamise võimaluste piirangute puudumine antud juhul tähtsust.

- Edastamise adressaat: „uus üldsus”

Euroopa Kohus on varasemas kohtupraktikas selgitanud, et mõiste „üldsus” viitab määratlemata suurusega potentsiaalsele sihtrühmale ning eeldab peale selle ka piisavalt suurt arvu isikuid.⁷ Praeguses, Renckhoffi kohtuasjas märkis kohus, et kooli veebilehe potentsiaalsed kasutajad vastavad sellele kirjeldatud kriteeriumile.

Asjaolu, et autori teos on tema poolt või tema nõusolekul kellegi teise poolt internetti üles laaditud, ei tähenda seda, et see teos peaks edaspidi olema kõigile vabaks kasutamiseks ning seda võiks ilma autori nõusolekuta kopeerida, edasi levitada jms. Seetõttu on Euroopa Kohtu senise praktika kohaselt oluline ka kindlaks teha, kas edastamine on toimunud senikasutatust erineva

⁴ Euroopa Kohtu 26.4.2017 otsus kohtuasjas C-527/15: Stichting Brein (EU:C:2017:300), punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika.

⁵ Euroopa Kohtu 13.02.2014 otsus kohtuasjas C-466/12: Svensson jt (EU:C:2014:76), punkt 19; kohtuotsus Stichting Brein, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika.

⁶ Euroopa Kohtu 08.09.2016 otsus kohtuasjas C-160/15: GS Media (EU:C:2016:644), punkt 47.

⁷ Kohtuotsus Stichting Brein, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika.

tehnilise vahendi abil või on suunatud „uuele üldsusele“, see tähendab üldsusele, kellega autoriõiguse omajad oma teose algseks üldsusele edastamiseks luba andes ei arvestanud.⁸ Et referaati kooli veebilehele laadides kasutati sama tehnilist vahendit mida reisisiteemalise veebisaidi puhul, siis tuli antud juhul keskenduda küsimusele, kas kooli veebilehe kasutajaid saab lugeda „uueks üldsuseks“.

Kohtujurist Campos Sánchez-Bordona leidis, et kui üks ja sama foto on piiranguteta kättesaadav nii reisisiteemaliselt veebilehelt kui ka kooli veebisaidilt, siis on selle adressaadiks olev „üldsus“ mõlemal juhul ühesugune – internetikasutajad. Euroopa Kohus Renckhoffi otsuses seda seisukohta ei jaganud.

Kohus on varasemalt nn linkimise asjades⁹ leidnud, et kui veebisaidil suunatakse külastaja hüperlingi kaudu teisele veebisaidile, millel on autori nõusolekul avaldatud teos, siis ei ole tegemist teose edastamisega „uuele üldsusele“. Antud asjas kohus seda lähenemist sobivaks ei pidanud, selgitades, et linkimine ja internetis kättesaadava teose ülespanek oma veebilehele on autori õiguste teostamise seisukohalt erinevad tegevused. Linkimise puhul on teos üles laaditud ainult ühele veebisaidile ning teose eemaldamine internetist muudab sellele veebisaidile viitavad lingid mittetoimivateks; seeläbi säilib teose autoril (vähemalt teataval määral) võimalus otsustada oma teose üldsusele kättesaadavaks tegemise üle. Kui aga teosest tehakse koopia, mis laaditakse üles mõnele teisele veebisaidile, siis jääb teos selle teise veebisaidi kaudu üldsusele kättesaadavaks ka juhul, kui teos on algselt saidilt eemaldatud. Sellisel juhul ei ole autoril võimalik nõuda oma teoste kasutamise eest nõuetekohast tasu, mida infoühiskonna direktiivi põhjendustes oluliseks peetakse.

Kokkuvõttes leidis Euroopa Kohus, et Córdoba linna fotot sisaldava referaadi üleslaadimine Saksa kooli veebilehele kujutas endast „üldsusele kättesaadavaks tegemist“ infoühiskonna direktiivi mõttes. Järelikult oleks selliseks tegevuseks tulnud küsida fotograafi nõusolekut.

Renckhoffi otsuse tähendus

Euroopa Kohus ei pidanud vajalikuks analüüsida küsimust, kas õpilane ja õpetaja pidid olema teadlikud fotograafi nõusoleku vajalikkusest. Selliselt saadab kohus internetikasutajatele meeldetuletuse, et hoiatuste ja tehniliste piirangute puudumine ei tähenda seda, et internetis kättesaadav materjal ei oleks autoriõigusega kaitstud.

Otsusest võib järeldada, et kui kooli veebilehel olnuks link, mille alt avaneb teisele veebilehele üles laaditud foto, võinuks kooli tegevuse lugeda õiguspäraseks. Kohus ei süüvinud küsimusse, kas ja millistel tingimustel saanuks kool kui haridusasutus tugineda asjaolule, et fotot kasutati õppetöös. Küll on kohtujurist oma arvamuses märkinud, et üldsusele edastamist direktiivi mõttes poleks toimunud, kui õpilane oleks laadinud töö üles veebisaidile, millele juurdepääs olnuks piiratud kooliga.

Igal juhul pole põhjust kahelda, et Euroopa Kohtu otsus Renckhoffi asjas suunab mitte ainult koole, vaid ilmselt ka paljusid teisi asutusi ja isikuid hoolikamalt kaaluma seda, mida oma veebilehele üles panna ning uurima veebis leiduva materjali avaldamise õiguspärasust.

Age Värv
nõunik
age.varv@riigikogu.ee

Õigus- ja analüüsiosakond on Riigikogu struktuuriüksus, mis nõustab parlamendiliikmeid ja nende heaks töötavaid ametnikke. Käesolev teemaleht on koostatud osakonna algatusel. Autorid on valmis arutlema töö sisu üle ja kommentaarid on teretulnud.

⁸ Kohtuotsus, Stichting Brein, punkt 33, kohtuotsus Svensson jt, punkt 24; kohtuotsus GS Media, punkt 37.

⁹ Nt kohtuotsus Svensson; kohtuotsus GS Media.